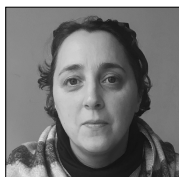

Flersprogethedsdidaktik i fremmedsprog

Sprogundervisningen i den danske folkeskole bygger på sprogvælge, der afspejler stærke sproglige hierarkiseringer. Samtidig med at alle folkeskoleelever udvikler deres sprogkunderskaber i dansk, begynder de med engelsk som deres første obligatoriske fremmedsprog fra 1. klasse. Som andet fremmedsprog lærer næsten alle elever tysk fra 5. klasse, mens en mindre del lærer fransk. På verdensplan findes der ca. 7.000 sprog, og mange af disse er repræsenteret i vores klasseværelser; men det er kun ganske få sprog, der undervises i.

Det for nylig afsluttede udviklings- og forskningsprojekt “Tidligere Sprogstart – Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed” (Daryai-Hansen & Albrechtsen 2018) rejste spørgsmålet, hvordan vi kan tilrettelægge et læringsrum i fremmedsprogsfagene

PETRA DARYAI-HANSEN
Lektor, ph.d.
Københavns Universitet
petra.dhansen@hum.ku.dk

NATASCHA DRACHMANN
Adjunkt
Kalundborg Gymnasium
nd@kalgym.dk

ANNA-VERA MEIDELL SIGSGAARD
Lektor, ph.d.
Københavns Professionshøjskole
ANMS@kp.dk

begynderdidaktik, hvor der systematisk bygges bro mellem sprog – både mellem de sprog, alle elever lærer i skolen, men især også til alle de sprog, der normalt ekskluderes i folkeskolens læringsrum, herunder elevernes førstesprog. Projektet blev støttet af A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal og Københavns Kommune. I knap tre år har undervisere og forskere fra Københavns Professionshøjskole og Københavns Universitet sammen med lærere og elever fra Københavns Kommune udviklet og afprøvet undervisningsforløb, der integrerer en såkaldt *flersprogethedsdidaktik* (Daryai-Hansen 2018) i engelskundervisningen i 1. klasse og tysk-/franskundervisningen i 5. klasse.

I artiklen giver vi et indblik i, hvordan vi har tilrettelagt det flersprogethedsdidaktiske læringsrum. Vi præsenterer tre stilladseringsniveauer og fire praksisanbefalinger, som vores udviklingsarbejde har taget udgangspunkt i, og zoomer ind på vores operationalisering af begrebet *sproglig opmærksomhed* gennem en flersproget tilgang. Afslutningsvis giver vi to eksempler på undervisningsaktiviteter, som er udviklet i projektet.

Læringsrummets tre stilladseringsniveauer og fire praksisanbefalinger

Projektet tager udgangspunkt i, at en flersprogethedsdidaktisk tilgang kan implementeres gennem: (1) *en anerkendende og inkluderende klasse- og skolerumskultur* og gennem en målrettet (2) *makrostilladsering* og (3) *mikrostilladsering* (se Meidell Sigsgaard & Holmen 2018).

En anerkendende og inkluderende klasse- og skolerumskultur sikrer et godt og trygt læringsmiljø for alle elever. De trygge og respektfulde rammer støtter elevernes sproglige (og faglige) udvikling og anerkender eleverne som kyndige sprogbrugere med forskellige erfaringer og ressourcer. Det sker f.eks. ved at opfordre eleverne til at være sprogligt nysgerrige på egne førstesprog, de underviste fremmedsprog samt på andre sprog, de kender til. Fra et didaktisk perspektiv kan der differentieres mellem *makrostilladsering* og *mikrostilladsering*.

Makrostilladseringen støtter elevernes sproglige udvikling ved, at læreren planlægger undervisningsforløbenes aktiviteter, deres sammenhæng og rækkefølge på en måde, så elevernes kommunikationsmuligheder på fremmedsproget gradvist udvides (Gibbons 2015). *Mikrostilladseringen* finder sted i den spontane samtale i selve undervisningssituationen mellem lærer-elev eller i gruppearbejdet mellem elever (Knudsen & Wulff 2017), og det er derigennem muligt

at knytte elevernes sproglige og kulturelle viden til indholdet i undervisningen.

Projektets flersprogethedsdidaktiske makro- og mikrostilladsering er indbygget i tre praksisanbefalinger:

- Byg bro mellem det nye fremmedsprog (engelsk, fransk eller tysk) og de sprog, som alle elever undervises i, dvs. dansk/dansk som andetsprog, engelsk og fransk/tysk.
- Byg bro mellem det nye fremmedsprog (engelsk, fransk eller tysk) og elevernes førstesprog.
- Inddrag sprog, der normalt ikke undervises i (elevernes førstesprog og andre sprog), for at styrke alle elevers sproglige opmærksomhed, sproglige anerkendelse og glæde ved sprog (Konsortiet for Sprog og fagdidaktik i folkeskolen 2018a).

Projektet har derudover formuleret en fjerde praksisanbefaling, der anerkender, at ikke alle elever har dansk som førstesprog:

- Ekspliciter/undervis de flersprogede elever i det danske, du bruger (hvis du bruger dansk i din undervisning) (ibid.).

Alle fire praksisanbefalinger trækker på en flersproget tilgang til sprog, dvs. at mere end ét sprog inkluderes i fremmedsprogsundervisningens læringsrum for at styrke alle elevers sproglige opmærksomhed og kommunikative kompetencer (Candelier m.fl. 2007).

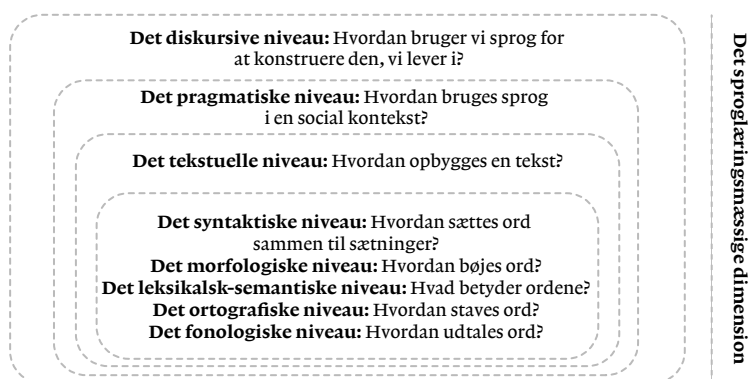
Den fjerde praksisanbefaling er central, når der i undervisningsaktiviteter bygges bro mellem det nye fremmedsprog og dansk. Læreren må her være opmærksom på, at det for elever med dansk som andetsprog ikke nødvendigvis altid er en hjælp at oversætte fra fremmedsproget til dansk. Vælger læreren at udføre noget af fremmedsprogsundervisningen på dansk, er det derfor vigtigt at benytte sig af formidlingsoverflod (Gibbons 2016) med støtte af bl.a. fagter, billeder og gentagelser. Projektets undervisningsforløb er udviklet med afsæt i princippet om formidlingsoverflod. Den fjerde praksisanbefaling kommer derudover i spil i den spontane samtale i selve undervisningssituationen.

Sproglig opmærksomhed gennem en flersproget tilgang

Begrebet *sproglig opmærksomhed* kan ledes tilbage til Eric Hawkins, der anses som frontfiguren inden for *Language Awareness*-traditionen.

Sproglig opmærksomhed kan defineres som “an explicit knowledge about language, and conscious perception and sensitivity in language learning, language teaching and language use” (ALA 2018). Arbejdes der med sproglig opmærksomhed gennem en flersproget tilgang, bliver elevernes viden, holdninger og færdigheder udviklet ved at trække forskellige sprog ind i læringsrummet. I dette metasproglige læringsrum skabes der rum for at reflektere over, tale om og sammenligne sprog. Eleverne bliver dermed bevidste om sproglige ligheder og forskelle og om, hvordan de kan benytte sproglæringsstrategier og drage nytte af deres samlede sproglige ressourcer, når et nyt sprog skal læres. Sproglig opmærksomhed gennem en flersproget tilgang gør på denne måde eleverne klogere på både målsproget og på sprog i almindelighed.

Når der skal arbejdes med sproglig opmærksomhed gennem en flersproget tilgang, kan det gøres med afsæt i hele det komplekse sprogsystem (Moore 2014). Der kan skelnes mellem følgende otte sproglige niveauer:

Figur 1: Sproglig opmærksomhed på otte sproglige niveauer (Daryai-Hansen & Drachmann 2018).

De otte niveauer er overlappende og kommer i spil samtidig, da ændringer på det ene niveau påvirker de øvrige niveauer: f.eks. medfører en bøjning (på det morfologiske niveau) betydningsændring (på det leksikalsk-semantiske niveau). På tværs af de otte sproglige niveauer er det muligt at arbejde med en sproglæringsmæssig dimension, der har til formål at udvikle elevernes sproglæringsstrategier. Den sproglæringsmæssige dimension kommer i spil på alle otte sproglige niveauer, da der er tale om en tværgående kompetence (Candelier m.fl. 2007).

Begynderdidaktik i engelsk, fransk og tysk

I vores udviklingsarbejde har vi tilrettelagt et flersproget begynderdidaktisk læringsrum, der er kendetegnet ved en stor sproglig og lingvistisk bredde. Projektets flersprogede aktiviteter er struktureret ud fra princippet om at inddrage de første tre praksisanbefalinger og er udviklet med henblik på at skabe makrostilladsering. Det har vi gjort ved:

- at bygge bro til dansk og/eller engelsk (praksisanbefaling 1)
- at skabe læringsrum, der integrerer elevernes førstesprog (praksisanbefaling 2)
- at etablere forbindelser til beslægtede og ikke-beslægtede sprog, klassiske og moderne fremmedsprog samt migrant-sprog (praksisanbefaling 3).

Derudover har vi haft fokus på at inddrage et bredt udvalg af de otte sproglige niveauer. I princippet kan alle otte niveauer kobles til de tre praksisanbefalinger, men i udviklingsarbejdet har vi fokuseret på de sproglige niveauer, som vurderes relevante for den tidlige fremmedsprogsundervisning. Undervisningsmaterialet er dermed særligt forankret i *det fonologiske*, *det ortografiske* og *det leksikalsk-semanticke niveau*, men også *det tekstuelle* samt *det pragmatiske niveau* er repræsenteret (Konsortiet for Sprog og fagdidaktik i folkeskolen 2018b).

I det følgende giver vi to eksempler på aktiviteter, der tager afsæt i de første tre praksisanbefalinger, og som integrerer *det fonologiske*, *det ortografiske*, *det leksikalsk-semanticke*, *det morfologiske* og endelig *det tekstuelle niveau*.

Eksempel 1: Was kann ich verstehen – und warum?

Aktiviteten tager udgangspunkt i det tekstuelle niveau: Eleverne arbejder med en tysk tekst, som de skal forstå ved at bruge deres viden fra sprog, som de i forvejen har kendskab til. Alle elever vil i denne aktivitet kunne trække på deres dansk- og engelsksproglige kompetencer (praksisanbefaling 1), og derudover kan eleverne trække på deres førstesprog (praksisanbefaling 2). Eleverne læser og lytter til teksten og tænker over, hvad de kan forstå i teksten, og hvorfor.

Thème 2 : Mes loisirs

Les jours de la semaine en plusieurs langues

Anglais:	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
Français:	Lundi	Mardi	Mercredi	Jeudi	Vendredi	Samedi	Dimanche
Allemand:	Montag	Dienstag	Mittwoch	Donnerstag	Freitag	Samstag	Sonntag
Espagnol:	Lunes	Martes	Miércoles	Jueves	Viernes	Sábado	Domingo
Danais:							

Hvilke forskelle og ligheder kan du se?
Tæl med en klassekammerat om det.

Prénom: _____

Figur 3. Aktivitet i forløb 2, fransk.

I aktiviteten tages der højde for både praksisanbefaling 1, 2 og 3. Skemaet indeholder ugedage på engelsk, fransk og tysk, og eleverne indsætter selv danske ugedage (praksisanbefaling 1). I skemaet er der derudover integreret tomme felter, som eleverne frit udfylder med afsæt i f.eks. deres førstesprog (praksisanbefaling 2). Endelig inddrager skemaet også spanske ugedage (praksisanbefaling 3). Når eleverne sammenligner ugedagene, vil de opleve, at nogle ord i høj grad ligner hinanden (f.eks. Monday/Montag, Lundi/Lunes), mens andre kun gør det i mindre grad (f.eks. Tuesday/Mardi, Donnerstag/Jueves). Aktiviteten tager dermed også afsæt i det fonologiske og ortografiske niveau, da ordene f.eks. kan have ens begyndelsesbogstav, lignende stavemåde eller udtales mere eller mindre ens. Nogle elever vil måske også opdage, at sprogene benytter sig af forskellige suffikser til at udtrykke -dag (f.eks. -day på engelsk, -tag på tysk og -di ved de fleste franske dage). Der er således også potentiale til at få det morfologiske niveau i spil.

Opsamling

I projektet *Tidligere Sprogstart* har vi i samarbejde med dygtige fremmedsproglærere haft mulighed for at udvikle konkrete undervisningsforløb, der gennem et anerkendende og inkluderende læringsrum har til mål at styrke alle elevers sproglige opmærksomhed og sproglige anerkendelse i fremmedsprogfagernes begynderdidaktik. Forløbene blev modtaget positivt af de fremmedsproglærere, der har afprøvet forløbene. Deres evalueringer afspejler, at de fleste synes, at flersprogethedsdidaktikken er meningsfuld. Det er dog en udfordring at implementere den i praksis, primært fordi lærerne ikke har de nødvendige kompetencer, fordi tilgangen ikke er inte-

greret i de gængse lærebøger, og fordi lærerne mangler tid til selv at udarbejde materiale. Vurderingen er derfor, at det er en stor hjælp, at *Tidligere Sprogstart*-projektet nu har udarbejdet et undervisningsmateriale, der integrerer flersprogede aktiviteter med rettenøgler, og som direkte kan anvendes i undervisningen.

Litteratur

- ALA (2018). *About*. Association for Language Awareness. <http://www.languageawareness.org>.
- Candelier, M., Camilleri-Grima, A., Castellotti, V., de Pietro, J.-F., Lörincz, I., Meißner, F.-J., Schröder-Sura A. & Noguerol, A. (2007). *CARAP. Framework of reference for pluralistic approaches to languages and cultures*. Graz: European Centre for Modern Languages, Council of Europe.
- Daryai-Hansen, P. (2018). Flersprogethedsdidaktik i fremmedsprogsundervisningen. I: Daryai-Hansen, P., Gregersen, A.S., Jacobsen, S. K., von Holst Pedersen, J., Svarstad, L. K. & Watson, C. (red.), *Fremmedsprogsdidaktik. Mellem fag og didaktik* (s. 29-44). København: Hans Reitzels Forlag.
- Daryai-Hansen, P. & Albrechtsen, D. (red.) (2018). *Tidligere Sprogstart – Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed*. København: Københavns Universitet, Konsortiet for Sprog og fagdidaktik i folkeskolen.
- Daryai-Hansen, P. & Drachmann, N. (2018). *Hvordan kan vi udvikle elevernes sproglige opmærksomhed i den tidlige sprogstart?* København: Københavns Universitet, Konsortiet for Sprog og fagdidaktik i folkeskolen. <https://tidligereprogstart.ku.dk/publikationer/>.
- Gibbons, P. (2015). Planlægning af stilladserende undervisning med høje forventninger. *Unge Pædagoger*, 4, 42-56.
- Gibbons, P. (2016). *Styrk sproget, styrk læringen – sproglig udvikling og stilladsering i flersprogede klasserum*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Knudsen, S. K. & Wulff, L. (2017). Sprog i fag. I: Knudsen, S. K. & Wulff, L. (red.), *Kom ind i sproget: flersprogede elever i fagundervisning* (s. 13-29). København: Akademisk Forlag.
- Konsortiet for Sprog og fagdidaktik i folkeskolen (2018a). *Tidligere sprogstart: Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed. Praksisanbefalinger*. https://tidligereprogstart.ku.dk/praksisanbefalinger/Praksisanbefalinger_FINAL_15.06.18.pdf.
- Konsortiet for Sprog og fagdidaktik i folkeskolen (2018b). *Tidligere sprogstart: Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed. Undervisningsmateriale*. <https://tidligereprogstart.ku.dk>.
- Meidell Sigsgaard, A.-V. & Holmen, A. (2018). *Hvordan tænker man dansk som andetsprog ind i den tidlige fremmedsprogsundervisning?* København: Københavns Universitet, Konsortiet for Sprog og fagdidaktik i folkeskolen. <https://tidligereprogstart.ku.dk/publikationer/>.
- Moore, D. (2014). Sproglig opmærksomhed – en tilgang til at styrke sprogglæring fra den tidlige barndom. *Sprogforum*, 58, 41-48.